

Linaria vulgaris is dus wel een soort, die belangstelling verdient. En er zal nog wel meer zijn, dan ik in den omtrek van Nijmegen vond. Pater Scholte beschreef verleden jaar al een zeer mooien vorm zonder spoor. Zouden verschillende toevallige afwijkingen niet vast kunnen voorkomen? Misschien is er wel een albino met wit verhemelte. Wellicht willen enkele lezers op ons mooie vlaskruid gaan letten. Dat we dan van eventueele vondsten mogen vernemen door ons tijdschrift.

Malden.

JOH. JANSSEN.

BOTANISCHE INDRUKKEN VAN DE OVERIJSSELSCH E ZUIDERZEEKUST.

EEN gedeelte van de zomervacantie zouden we dit jaar doorbrengen in het laagveen-gebied van Noord-Overijssel. 15 Dagen hebben we er rondgezworven, nu eens langs de kust trekkend, dan weer met een platte boot door de uitgestrekte rietmoerassen boomend, een andere maal genietend van het natuurschoon der Voorst en de Cadoulen of van de omstreken van Steenwijk. En door de meren! Niet gauw zal ik de fiets-tocht vergeten tusschen de Beulakker- en Belterwijde op een stormigen dag naar de Giet-hoornsche plassen toe. Nog hoor ik het onheilspellende „Boem-boem” der Roerdomp, het gekolder der Reigers in mijn ooren klinken. U wat van de flora langs de Zuiderzee te vertellen is nu mijn doel. Op volledigheid maakt het geenzins aanspraak. Misschien voelen botanisten zich door dit stukje aangetrokken om eens nader kennis te maken met de flora van dit nog lang niet genoeg gekende, mooie waterland.

Tot aan de Voorst toe, loopt er langs de Zuiderzeekust een smalle strook zeekele, die met taai gras begroeid is. Deze weidegronden („utterduken” genaamd) worden als hooiland verhuurd. Meer dan eens gebeurt het, dat de geheele hooioogst wegspoelt. De aanwas van land is hier nogal sterk. Waterschapsbesturen zien we dit dan ook zooveel mogelijk bevorderen. Langs de kust (soms wel een 200 Meter in zee op! o.a. bij Blankenham) en in de ondiepe plassen tusschen de kust en de dijk groeit *riet*. Aan den zoom van het riet groeien allerlei planten o.a. *Zulte*, *Melkeppe*, *Lepelblad*. Dit „Ruugt” wordt gemaaid en gebruikt als bedekking van hooimijten. Wat de *Zulte* (*Aster tripolium*) betreft, de volgende opmerking. In Staring's „Bodem van Nederland”, deel I staat: „De zeeaster behoeft een vrucht-baren kleigrond, zoo zelfs, dat langs de Wadden en de Zuiderzee tot tegen Blokzijl de grond niet vruchtbaar genoeg is om deze plant te voeden”. Bezuiden Blokzijl heb ik de plant nergens aangetroffen, doch van Blokzijl tot benoorden Kuinre groeit ze zeer zeker en zelfs vrij talrijk. In verband met Staring's opmerking zou het misschien wel eens interessant zijn de vindplaatsen van deze plant te verzamelen. Van het geslacht *Cochlearia* vonden we 3 soorten n.l. *C. officinalis*, *C. danica* en *C. anglica*. Van laatst genoemde slechts 1 exemplaar. Eigenaardig bloeiden ze alle 3 nog, wat zeker wel laat genoemd mag worden, daar toch hun normale bloeitijd Mei-Juni is.

Overall groeide er tusschen het gras *Engelsch Gras* en *Zeeveegbree* (*Plant. maritima*) Een enkele maal vond ik van Engelsch gras ook de *var. B. maritima Mill.* waarbij de steel der bloeiwijze slechts 2 à 3 maal zoo lang is als de bladeren. Ook ontbraken het *Moeras-zoutgras* (*Triglochin palustris*) en *Zeezoutgras* (*Tr. maritima*) niet, van elkaar te onderscheiden doordat bij *Tr. pal.* de tros ijl, bij *Tr. mar.* dicht is. Of het vee deze planten ook eet, heb ik niet kunnen constateeren. De bladeren zijn in levende toestand n.l. vergiftig, doordat ze blauwzuur bevatten. Gedroogd echter wel. Het komt wel meer voor, dat het

vee de levende planten onaangeroerd laat, doch in gedroogde toestand wel gebruikt (o. m. de brandnetel). Op een kale plek vond ik 3 schijnspurriesoorten bij elkaar staan n.l. *Spergularia marginata*, *Sp. salina* en *Sp. media*. De vondst van de laatste 2 *Spergularia* soorten verwonderde me eerst wel, omdat hier uitsluitend zilte klei aanslibt. Doch als spoedig bleek dat een plm. 1 c.M. dik zandlaagje, rustend op de klei, het leven gaf aan deze 2 planten.

Dichter bij de dijk groeiden *Zulte Zeezuring*, verschillende forsche schermbloemen o.a. *Pastinaak* en *Berenklauw*. Dicht onder Blokzijl, aan de Noordkant groeide een flinke *Heemstplant*, wier prachtige amethystkleurige bloemen zich juist begonnen te ontluiken. Later zou ik er nog eenige exemplaren van aantreffen aan de oevers van de Linder, plm. 1 ½ uur van zee verwijderd. De lezer merkt, dat het plaatsje Blokzijl nogal eens genoemd wordt. Het scheidt 2 gebieden, waarvan het karakter der flora nog al uiteenloopt. Ook uit de verdere beschrijving blijkt dat duidelijk. De oorzaak, zal wel hierin gelegen zijn; dat de bodem naar het Zuiden toe steeds zanderiger wordt. (Dit blijkt o.a. ook uit de kwaliteit der bot. Algemeen geldt hier de opinie, dat bot gevangen in Kuinre van mindere hoedanigheid is, als die, gevangen te Blokzijl, en deze weer als die van Vollenhove).

Uit de flora der dijk zal ik slechts enkele grepen doen, omdat de verscheidenheid te groot is, om alles op te noemen. In bonte afwisseling bloeien er: *Leeuwenbekjes*, *Hennepnetel*, *Kamille*, verscheidene *distelsoorten*, *Haagwinde*, *Hop*, *Braam*, *Heggerank*, *Smeewortel* (van wit tot diep paars) en nog veel meer. Behalve de *kleine klis* en de vrij zeldzame *grote klis*, vond ik er tot mijn groote vreugde ook de zeer zeldzame *Middelste klis*, dicht bij de peilschaler van Blankenham. 't Was eenforsch exemplaar. Jammer, dat geen onzer een fototoestel bij zich had, dan zouden we hem vereeuwigd hebben. 't Was de moeite wel waard geweest! De omwindselblaadjes van *Lappa media* zijn ongeveer even lang als de bloemen, bij *Lappa minor* daarentegen korter dan de bloemen. Daarbij zou het echter niet blijven. Tusschen een veld Lamsooren groeiden eenige mij onbekende Cruciferen. Bij het determineeren kwamen we al spoedig op *Alyssum*. 't Bleek *Alyssum maritimum* te zijn, een adventiefplant, volgens Heukels gevonden te: Domburg, Apeldoorn, Zuilen, Muiden, Rotterdam, Amsterdam, Bentveld, Deventer en Noordwijk. De zilverglanzende bladeren zijn lijnvormig-langwerpig. De bloemkroon is wit, de korte houtjes ovaal van vorm, een weinig behaard en meestal 2-zadig. De kroonbladeren hebben een ronde plaat, die vrij plotseling in een smalle nagel overgaat.

Nu wat over een onderzoek, dat ik naar de bloemen van de *Haagwinde* instelde. De honderden exemplaren, die hier de steenglooiing bedekten, stelden me ruimschoots in staat, voldoende materiaal te onderzoeken. Als determineerkerwerk wordt in veel flora's opgegeven: Schutbladen weinig langer dan de kelkklippen. Ruim 200 bloemen nu heb ik daarop onderzocht en ben tot de volgende conclusie gekomen: Een bepaalde verhouding tusschen kelk- en schutbladen bestaat er niet. Ik vond er met schutbladen, die minstens 2 keer zoo lang waren als de kelk, maar ook waarbij de lengte der schutbladen nog niet de helft bedroeg van die der kelkbladeren. Dan nog heb ik een derde type waargenomen. Dat bij eenzelfde bloem 1 schutblad veel langer is dan de kelk, en het andere schutblad veel korter. Dit zijn wel de 3 uiterste typen, waartusschen allerlei overgangsvormen voorkomen. De lengte der schutbladen is variabel, die der kelk niet. Ook heb ik verscheidene uren doorgebracht bij deze „Spoekelblommen" (zooals ze hier algemeen genoemd worden) om wat van te bestuiving te weten te komen. Den belangstellenden lezer verwijs ik naar „Omgang met Planten" van den heer Thijsse, waar hij alles kan vinden aangaande de bestuiving van deze planten. Opvallend was, zoo sterk als de meeldraden aangetast waren door *Thecophora capsularum*, een zwam, die maakt dat de meeldraden zich niet kunnen ontwikkelen en onvruchtbaar blijven.

Tusschen de talrijke, sterk geurende gele *Honigklaver* stond ook een enkel exemplaar van de witte, (*Melilotus albus*). De sterke geur, afkomstig van de cumarine welke de plant

bevat, bleek niet instaat een sterk insectenbezoek te lokken. Ik heb trouwens toch het idee gekregen, dat het een arm insecten jaar is geweest. Een groote bocht in de dijk was geheel begroeid met *Mosterdplanten*. Al uit de verte kwam je de geur tegen waaien. Uit Blokzijl komen nog wel menschen om hier de vruchten te verzamelen en uit het zaad zelf mosterd te slaan. Vermeldenswaardig is zeker ook de vondst van waterpunge. Een plant, die ik hier heelemaal niet verwacht had, was *Poelruit*. Ik dacht, dat de grond er te zout voor was. Tusschen Blokzijl en Vollenhove groeiden op de niet meer met graniet of bazalt beglooid dijk talrijke exemplaren van de *Kattendoorn* (*Ononis spinosa*) wat een prachtig gezicht was. Een enkele maal was de kleur der bloemen wit. In gezelschap van de *Kattendoorn* groeide de *Kruisdistel* (*Eryngium compestre*).

De Flora der Voorst, draagt natuurlijk een geheel ander karakter. Niet alleen dat de bodem er geheel uit zand bestaat, maar hier en daar zelfs uit grind. Tot bijna vlak aan zee toe is de grond in cultuur gebracht. Vooral rogge en aardappels wordt verbouwd. Tusschen de aardappelplanten groeiden overal *Galinsoga parviflora*. De tuinman van Oldwijkenborgh vertelde ons, dat het hier gekomen was, met het „daak” (d. i. aangespoeldriet e. a. planten), dat als mest op de akkers gebruikt wordt. Aan de kust zelve groeide een echte zandflora, waarvan ik alleen het daar talrijk voorkomende *Hazepootje* noem. Ook *Zeepostelijn* ontbrak er niet.

En dan het Ambt-Vollenhove! Niet gauw zal ik ze vergeten, de zwerftochten, die ik door dit mooie landschap gedaan heb. Veel „Kloosterplanten” komen er voor in de bosschen behorende bij de oude kasteelen. Op de muren die langs vele straten van Vollenhove staan, groeit overal het *muurvarentje* (*Asplenium Ruta-muraria*) en daartusschen een enkel *Steenbreekvarentje* (*Aspl. trichomanes*). Op de ruïne van Toutenberg groeit het *Muurleeuwenbekje*. en aan de voet *Wolfpooten*. Maar nu dwaal ik van mijn onderwerp af. Mijn bedoeling was U een indruk te geven van de rijke flora langs de Zuiderzeekust in Overijsel. Niet minder rijk bedeed zijn de plassen en uitgestrekte rietmoerassen. Trouwens ieder, die een open oog heeft voor de mooie natuur zal er zijn hart ophalen, ook al was het alleen dat hij zijn oog naar het steeds wisselend spel der zee 's nachts beschenen door de stille maan, 's avonds door de nu eens in hel oplaaierende vlammen, dan weer in zachte kleurenmengeling ondergaande zon, waarbij hem onwillekeurig te binnenschieten de woorden van Goethe: „Auch im Scheiden gross!”

Groningen, Augustus '19.

H. J. VENEMA.

HET LEVEN DER DUIZENDEN.

NAAR geen rusttijd heb ik ooit zoo gesnakt als naar deze zomervacantie. 'k Was moe, en, laat het me maar eerlijk bekennen, knap zat van al dat examengedoe: opleiden, drillen en afnemen. De laatste maanden kon ik er geen uurtje afknabbelen, om waarnemingen te doen, mijn laatste aantekeningen dateerden van de Paaschvacantie, plannetjes werden geregeld verschoven. Midden in mijn werk, als ik een notitie of een krabbel zag, als de meisjes kwamen aandrigen met een zadelzwam of de jongens met een boomklever, dan kon me een onweerstaanbaar heimwee naar buiten in de ziel sluipen, gevangen als ik zat in mijn dagelijksch werk.

Den eersten dag lag ik aan een der heerbanen, die leidt van een nest der Roode Boschmier (*Formica rufa*) naar een berkenboschje in de nabijheid. *Vade ad formicam, piger, jawel.* Eenige jaren geleden lag hier één groot nest, nu tel ik wel een stuk of vijf bijnesten. De mieren hebben 't hier goed, geloof ik, de niet al te florissante berken, die te lijden hebben